

OMLADINA

GLASILO JUGOSLOVENSKE NAPREDNE MLADINE

Uredništvo in uprava: Tomanova ulica št. 3. — Telefon št. 2974. — Račun poštne hranilnice št. 15.471. — Izhaja trikrat mesečno. — Naročnina letno 35 Din. — Številka 2 Din.

Ljubljana, 10. decembra.

Čudno je, da so nekateri ljudje tako zelo nežnočutni, tako silno daljnovidni, potem pa tako strašno nerodni, ob vsako najmanjšo stvar se spotaknejo. Bodi beseda na ta ali na oni način povedana, bodi resnica ali laž, vse jim je fraza. Zdi se, kot da so jim take in slične definicije prirojene, da so jim vsakdanja potreba, orožje proti vsemu, kar jim ni po godu. Žalostni junaki s prežalostnim orožjem v rokah!

Uvodne besede, kakor tudi nadaljnje vsebino prve številke «Omladine» so nekateri občutili in dojeli kot frazo. Naravnost v obraz nam sicer svojih «občutij» niso povedali, le od daleč smo čuli njih zvon (o bog, kako počeno in razbito poje!). Ne zamerimo jim, tem junakom, zato je potrebno, da spregovorimo par besedi. Stvar pa ni tako lahka. Stojimo pred problemom, pred uganko: kako govoriti, da ne bomo govorili spet v frazah? Ker pa je sestavljanje novega slovarja predolgotrajno, predrago in ker naš nazor ne vsebuje «temeljne resnice», da nasprotnika pobiješ z njegovim lastnim orožjem, smo primorani voziti po stari poti, vendar pa upamo, da se bomo razumeli, to se pravi, razumel nas bo kdor nas razumeti hoče.

Vsakomur, ki je dojel uvodne besede «Omladine» kot frazo, povemo brez oklevanja, da mu je desetletno edinstvo Jugoslavije, desetletna borba za dosego končne oblike naše države, kakor tudi vse težko prizadevanje za dosego izboljšanja položaja vseh naših slojev le «sladak» san, da ne rečemo «španska vas». Vendar pa to še ni najžalostnejše, najžalostnejše je to, da se svojega slakkega sna niti ne zaveda! Zanimivo pa je, da so marsikaterega naše uvodne besede vendarle zbudile k življenju, in to si štejejo v zaslugo. Imele so torej v sebi vendarle nekaj trdega, klenega, nekaj življenjskega, kajti dejstvo pravi: kadar nič ob nekaj zadene nikoli ne nastane reakcija. Zgodilo pa se je obratno, reakcija je nastala ter dovolj jasno izpričala tehtnost in smisel naših besed.

F. G.

Spominu Ivana Cankarja.

Pred enajstimi leti je prenehalo bitje srca, tisočkrat ranjeno od tisočerihih krivic in grenkih spoznanj, prenehalo je utripati srce, ki se je tisočkrat stisnilo pod udarci, ki so padali nanj in na srca vseh bratov. V srcu je ugasnil plamen velike ljubezni, ali nešteto isker tega plamena, velikega in svežega, žari v zlatih čašah, ki nam jih je ostavil Ivan Cankar. Ljubezen do svojega naroda ni vlivl samo v svoja dela, v nas same je sejal ljubezen.

«Moje delo je knjiga ljubezni — odprilo jo, domovina, da boš videla, kdo ti je pravičen sin! Dal sem ti, kar sem imel; če je bilo veliko ali malo — Bog je delil, Bog razsodi. Dal sem ti svoje srce in razum,

svojo fantazijo in svojo besedo, dal sem ti svoje življenje — kaj bi ti še dal?»

(»Bela krizantema«.)

Dal nam je vse, kar je imel, dal nam je svoje življenje, ker nas je ljubil in ker bi nas njegova duša rada videla svobodne in neupogljive. Globoka in trdna je bila njegova vera, da pride tisti veliki dan, da pride vstajenje, tako težko in željno pričakovano. In vstajenje je prišlo... Igrale so godbe, po ulicah smo se gnetli in vzklikali pijani veselja in radosti, medtem pa je umiral naš glasnik, naš svečenik — Ivan Cankar. Njegova smrt pa je bila le rojstvo tisočerihih in tisočerihih življenj; on živi v nas, v naših očeh, naših srehih, naših dušah.

Popotnik, romar, svečenik! Težka je bila Tvoja pot, krvavo Tvoje romanje! Začel si z ljubeznijo, končal si z ljubeznijo, kajti »Tina je živela celo življenje samo za eno edino minuto ljubezni.« Pa da bi bil to preje vedel, kaj zato, saj Ti je bilo vse srce polno dobrote, da je moralo na pot, da je moralo na prižnico, med ljudi. In tako čudovito močno je bilo Tvoje srce, da nisi omagal niti tedaj, ko so Ti nametali kamenja na pot, Tvoje srce se ni zbalo, ampak vzelo je nase še križ — in takrat so se prestrašili. Ni pa jih bilo strah križa, Tvoje moči so se zbal, ki se je vlila kakor povodenj na nje. Romal si s težko butaro, da Ti je bil ves upognjen hrbet, romal si, da bi našel resnico in pravico. Romal si in molil, nikdar nisi omagal. Ko so se ti zasmejali v obraz, ko so žalili Tvoj ponos, skrunili Tvoje svetinje, nisi opešal, s podvojenim upanjem in s potrjeno ljubeznijo si romal dalje. Povsod si se ustavil, povsod si povedal, kar je bilo zapisano v Tvojem hrepenenju, v Tvojem srcu. Zato nisi odložil svojega grenkega križa, z njim si priromal do konca. V dnehi našega vstajenja si doromal. Dosegel si cilj, vanj si zasadil svoj križ, oklenil si se ga, pa se je ozrl na prehojeno pot. O, Tvoja pot je bila vsa svetla, vsa lepa in ko si pokleknil ter sklenil roke k zahvalni molitvi, se Ti je nasmehnilo Življenje, pozdravila Te je Mladost, objela Te je Ljubezen.

France Gerželj.

Jelenc G.:

Pota in cilji.

V življenju in zgodovini narodov je živela omladina svoje posebno življenje. Ni se brigala za norme in težnje starejše generacije, ker je vedno podzavestno, podžgana z elementarno silo idealizma in volje do udeleževanja čutila prava in nova pota.

Tudi zgodovina študentskega pokreta v naši ožji domovini nam dokazuje to dejstvo. S povsem novih vidikov je počela gledati vse javno in narodno življenje narodno-radikalna omladina v začetku tega stoletja. Odločno je prekinila z načinom narodnega in političnega delovanja tedanjih

voditeljev Slovencev. Uspeh dela te generacije je ostal trajen in še danes moremo zaslediti vpliv tega jakega omladinskega gibanja.

Se radikalnejša in do skrajnosti revolucionarna je bila omladina neposredno pred svetovno vojno. Ona je bila prvi glasnik narodne jugoslovenske misli, in to v časih, ko se je večina »oficijelnih« voditeljev Slovencev ogrevala bodisi pod pritiskom, bodisi iz svojega lastnega notranjega prepričanja za druge cilje.

Kot eno izmed skupnih potez v obeh velikih omladinskih gibanjih pred svetovno vojno pa moremo označiti to: rušitev obstoječega stanja. Narodno-radikalna omladina je rušila politično koncepcijo liberalnih Slovencev, jugoslovenska omladina pred svetovno vojno pa se je vrgla na rušitev Avstrije.

Po svetovni vojni pa se je položaj med omladino popolnoma izpremenil. Dosežen je bil cilj, za katerega se je omladina borila. Srbi, Hrvati in Slovenci so bili združeni v eno narodno državo. V svojem delovanju se odslej omladina ni več čutila ovirane, prosta je bila vseh spon preteklosti. Njeno delo se je izražalo v borbi proti protivnikom jugoslovenske misli med Slovenci. V tem boju pa je med omladino začela vladati letargija, takega elana in tolike borbenosti ni bilo več med njenimi vrstami. Kje je vzrok? Omladina, vajena borbe na nož, borbe z avstrijskimi državnimi organi, je stala naenkrat pred dejstvom: Postati je morala pozitivno aktiven faktor v narodu. Vzgojena pa je bila v revolucionarnem duhu, zato se te svoje naloge ni takoj zavedla, temveč je često tipala in ugibala, ne vedoč kod in kam.

Jasno pa je, da mora biti tako stanje trajno nevzdržno, saj v vsakem narodu čakajo omladino velike, neizpolnjene naloge. Naša omladina mora dati jugoslovenski misli njeno polno vsebino in obliko. To je njena najkonkretnjša in najnujnejša naloga. Ta naloga pa je danes lažja, kot je bila pred leti, ker omladina v tem delu ne bo osamljena, kot bi bila popreje, temveč jo bo podpirala država in najširša javnost.

Nebroj nerešenih in nujnih problemov leži pred nami, a omladina je stala mnogokrat ob strani in se ni brigala za nje. Treba pa je, da se za nje zainteresira in se s temeljitim študijem vseh pojavov v narodovem življenju poglubi v njih rešitev.

Naše nacionalne, narodno obrambne, prosvetne, socialne organizacije in institucije, naše Sokolstvo pogreša v svojih vrstah intenzivnega omladinskega sodelovanja. A vendar bi morala naša omladina s svojo inicijativo in mladostno drznostjo dovajati tem organizacijam vedno novih moči in novih vzpodbud za njihovo smotreno delo.

Zadnji čas je, da se omladina zopet zave svojih nalog! V pozitivnem delu v smislu jugoslovenske ideologije pa leži pot in nov cilj jugoslovenske omladine.

Alujević Branko:

Sjedinjene evropske države.

Ideja nije stara, no ona ipak bilježi za sobom nekoliko decenija. — Ujedinjenje svih evropskih naroda u zajedničku državu moralo bi biti najbolje riješenje sporova i razlika među evropskim državama.

Ta je ideja danas već program francuske vanjske politike, koja u Panevropi vidi novu grupaciju sila kao protutežu najnovijoj anglo-saksonskoj orijentaciji. Do juče je to bio samo idealni san, danas se već praktično proučava.

Dakako da bi danas bilo prerano govoriti o koristima tog ujedinjenja, najviše možemo govoriti o mogućnosti oživotvorenja! No ipak nam se nameće pitanje, je li to jedini izlaz iz teške situacije, koja vlada na ekonomskom i političnom polju Evrope? Teško je dati pozitivan odgovor glede političnog stanja, jer je baš to Ahilova peta cijelog problema. Danas ne znamo, kakovu bi reakciju izazvale sjedinjene evropske države u držanju Amerike. Južna Amerika je danas evropski orijentirana, no vjerovatno je, da bi se u novoj situaciji sprijaznila sa Monroeovom doktrinom. Tako da moramo računati time, da bi Društvo naroda predstavljalo samo evropske narode i to bez Rusije i Britanskog carstva. Pod ovakovim okolnostima bi takovo riješenje bilo prilično nezgodno i opasno. Pri tome ne smijemo zaboraviti faktat, da su suprotnosti između samih evropskih država dosta duboka i teška.

Pesimizam u političnom pogledu izaziva međutim optimizam u ekonomskom pogledu. Ekonomske koristi su očite, jer bi na taj način bila osigurana svaka akcija, koja želi da uspostavi carinski mir i uvede potrebnu razdiobu rada.

Gospodarski problemi su najvažniji činioci mirovne odnosno neprijateljske politike. Ekonomija je opet važna i u unutar-njem životu jedne države. Gospodarski slabije prilike izazivaju revolte i trzavice u svakoj državi. — O aktualnosti ekonomskih problema možemo danas još više govoriti, kad imamo pred sobom ideju o stvaranju Panevropu.

Ekonomske su problemi kod raznih naroda različiti, jer su oni karakterizirani odlikama dotičnog naroda. Oni predstavljaju u svojoj državi unutarnju vrijednost i važnost; a opet zasijecaju i u interese drugih država, odatle njihova internacionalna važnost. N. pr. nacionalni problem traženja povoljnog trga izaziva koliziju ili saradnju interesa dvaju ili više naroda. Nedavno smo prisustvovali protestima evropskih vlada radi zaštitnih carina u U. S. A. na poljoprivrednim produktima. Problem; potrošnje, produkcije, trgovine, kooperacije zanimaju čitav

svijet i svaku pojedinu državu. Ti su problemi najvažniji i kad govorimo o stvaranju Panevropu. Riješenje tih pitanja znači velik korak napred k ujedinjenju evropskih naroda.

Svaka se država nastoji osamosvojiti u produkcijskom pogledu, pri tome stvara umjetno industriju, koja može jedino pomoću velikih carina da izdrži konkurencu tuđe prirodno uvjetovane industrije. Produkciju nije treba umjetno podržavati, ako se ona osniva na ovim uvjetima: 1.) Sirovine, 2.) radna snaga, 3.) kapital. Ako država ima ta tri uvjeta, onda bi bilo očito samoubojstvo neiskorišćavanje takove prirodne uvjetovane produkcije. Umjetno podržavanje industrije izaziva carinske konflikte, posljedica toga je propast gospodarskog stanja dotične države. Da ne bi došlo do nepotrebnog stvaranja neuvjetovane industrije, potrebna je podjela rada među državama po načelu jednakopravnosti i favorizacije prirodno-uvjetovane industrije i produkcije uopće.

Takova ekonomska politika ne bi ipak značila povratak na stari liberalizam, jer je domaća produkcija zaštićena pred stranom konkurencijom na taj način, što se favorizira samo onu produkciju, koja ima tri prirodna uvjeta: sirovine, radnu snagu i kapital. Da ne bi došlo do nadprodukcije, morao bi postojati ured, koji bi davao točne informacije o stanju na svjetovnom trgu, a taj bi ured imao kontrolu nad čitavom produkcijom. Ured bi pomoću svojih stručnjaka ispitao mogućnost stvaranja jedne grane industrije u jednom ili drugom kraju, izračunao bi rentabilnost; na osnovu tih opažanja bi se onda pristupilo produkciranju.

Pa eto baš za takav problem bi najbolje bilo osnivanje Sjedinjenih evropskih država. Ekonomski problemi i njihovo rješavanje nam opravdavaju ideju o spajanju —? — interesa u jedinstven interes. Takova ekonomska saradnja ne bi značila nikakvu opasnost za suverenitet naroda, jer bi opet narod održao svoje individualne odlike, a produkcija bi mu bila zaštićena i favorizirana.

U politici naroda mora se pojaviti načelo kooperacije po principu ekonomske i politične jednakopravnosti. To je načelo svakako najpotrebitije i od velike važnosti za nas, manje narode.

Ekonomska saradnja more dovesti i do politične saradnje naroda.

Pojav stvaranja Panevropu ne smije biti brz i prisiljen, već mora biti produkt dugog razvoja i dati garancije svakom narodu, da ne znači to nadvladu jačeg.

Pod takovim uvjetima i garancijama ne vidim nikakav uzrok, da ne bi svi narodi Evrope pristupili Savezu.

«vrline» dosadanega dela, morda bi se vendarle vzdramili in razgibali ter si zastavili najnujnejša vprašanja bodočnosti; vsebina našega današnjega življenja ne bo prenesla težkih udarcev, čeravno si tega načemo priznati. Zato je danes bolj kakor nikoli potrebna jasnost in krepka zavest o pozitivnih in negativnih straneh našega življenja.

Vsa negativna plat našega kulturnega življenja je karakterističen znak naše dobe. Nesmisel bi bilo se zagovarjati s povojnim kaosom, z dezorijentacijo, kajti povsod se čuti, da, celo vidi, kako se človeštvo nanovo utruje ter s slehernim dnevom bolj in bolj uveljavlja svoje življenske sile in zmožnosti. Vsa taka in slična opravičila kažejo le pasivnost ustvarjanja, bojazen pred «sodnim dnevom», polaganjem jasnih računov. Res je, da se bo mnogo pozabilo, da bo ostalo marsikaj prikrito, a pero zgodovine ne bo zgrešilo prav ničesar, kakor na dlani bo vse zapisano

—ak

1. december v Zagrebu.

Reforme v naši kraljevini po 6. januarju so vzbudile veliko zadovoljstvo pri vseh nacionalnih slojih našega prebivalstva. Razpust vseh plemenskih in šovinističnih društev, razpust vseh političnih strank, razdelitev države v banovine, ustvaritev »Jugoslavije«, vse to je vsak pravi Jugosloven vzel na znanje s toplimi simpatijami do stvaritelja teh reform, ker je čutil, da smo na pragu nove dobe, ki naj nam prinese v vsakem pogledu emotno Jugoslavijo.

Ko se je letos približal naš veliki praznik ujedinjenja, smo začutili vsi, da moramo ob tej priliki dati svojemu notranjemu zadovoljstvu izraza v glasnih manifestacijah, ki naj obenem spodbudijo naše velike voditelje, da nadaljujejo svojo zgodovinsko pot, obenem pa naj našim zunanjim in notranjim neprijateljem pokažejo, da njihovi poskusi, zanesti spor med Jugoslovenci, niso in tudi ne bodo obrodili zaželjenega sadu ter da smo danes emotni bolj kot kedaj prej. Jasno je, da jugoslovenska akademska omladina ni hotela ostati pri teh manifestacijah med zadnjimi ter je sklenila, da proslavi 1. december čim dostojneje.

Zagrebska akademska omladina pod vodstvom »Jugoslovenske Akademске Čitaonice« nam je v svrhu sijajnejše proslave predložila tale načrt: 1. decembra razvije »Jugoslovenska Akademaska Čitaonica« svojo zastavo, ki bo prva akademska zastava, razvita v Jugoslaviji. Temu razvitju naj se pridruži vsa akademska omladina Jugoslavije ter naj tako manifestira za emotno našo kraljevino. Ta načrt nas je zelo navdušil ter smo ga sprejeli soglasno. Zakaj? Zato, ker smo vedeli, da bolje se naša emotnost ne more izkazati, kot da ravno ob tej priliki manifestiramo združeni, in pa zlasti izatov, ker se naj ta proslava vrši v središču lepe Hrvatske, v Zagrebu, katerega so izdajalci naše države označili pred svetom kot sužnja, ki je bil prisiljeno videnjen v verige Jugoslavije. S teh dveh vidikov je vsa akademska omladina sprejela ta predlog ter ga navdušeno osvojila.

Potek te veličastne manifestacije, katere se je udeležilo nad 700 beograjskih, 350 ljubljanskih in čez 200 študentov iz Skoplja ter Subotice, je znan iz dnevnega časopisja. Zato bom na tem mestu iznesel samo višek vse proslave: resolucijo, ki so jo sprejeli vsi navzoči z velikim odobravanjem.

Resolucija.

1. Plemena iz vseh banovin z vsemi svojimi specifičnimi pozitivnimi posebnostmi tvorijo edinstveno jugoslovensko nacijo z eno in

France Gerželj:

Naš pokret.

1. Naša doba.

Ne morem si misliti novih poti, novega življenja, zavestnejšega ustvarjanja boljših kulturnih vrednot, dokler ne odkrijemo in zatremo črva-zajedavca, ki vsled naše lastne naivnosti, vsled naše klavrnosti in tako silno značilne komoditete brezobzirno izpodkopava in ruši ves sestav javnega, kulturnega in duševnega življenja. Podati moram v par najznačilnejših potezah naše današnje bitje in nehanje. Pa ne samo to, predvsem bi bilo potrebno ob tej priliki podrobno pregledati in pretehtati vse, kar se je doslej zgodilo, saj je vendar celo desetletje za nami, brez vsake ocenitve pa ne moremo, ne smemo preko njega. Popolnoma točno bi bilo treba izmeriti vse pozitivne, kakor tudi vse negativne

in ostavljeno zanamcem, dvomim pa, da bodo oni te kulturne dedščine veselili.

Prva iskanja in tiste večne diferenciacije — ki se še vedno nadaljujejo — kulturnega življenja priznavam kot nekakšno oviro v temeljih napredka, vsekakor pa ta ovira še ni največji in najpoglavitejši vzrok današnje kulturne vsebine. Vse kje drugje je iskati vzrok. Bodimo odkriti: naša neodločnost, naše mihanje, naše dojemanje najkritičnejših odločilnih momentov, naši predsodki, naši kompromisi, to so osnovni minusi, coklja, ki se je redkokdaj zavemo. In če se je zavemo — čas ne stoji. Najtežje pa mi je, ko si moram priznati, da so te in enake lastnosti našle pot v mnoge mladinske vrste. Kakor bolan kriik uničujejo vse, ki se o pravem času niso zavedli ter se obdali z oklepom samostojnega duha — kritično zmožnega duha, z oklepom lastne močne volje do dela, do ustvarjajočega dela. (Dalje sledi).

nerazdelno državo, kraljevino Jugoslavijo. V globoki trvalosti in razumevanju smo dočkali veliki zgodovinski reformatorski čin Nj. Vel. kralja Aleksandra, s katerim so ustvarjeni vsi pogoji za ustvarjanje žive in organično edinstvene nacionalne Jugoslavije.

2. En narod, to znači en življenski organizem, eno kulturo, en jezik, eno pisavo in pravopis, eno znanost in eno književnost. Potrebno je, da postane ves naš narod enotno področje kulturnega dela. Mi apeliramo na merodajne činitele, naj se ta unifikacija izvede v duhu in smislu Škerličevega programa. Dokler ti osnovni tehnični pogoji niso izpolnjeni, nismo narod v sodobno kulturnem smislu te besede.

3. Omladina se zaveda velike važnosti materijalne kulture, brez katere ni mogoč razvoj tudi višje duhovne kulture. Z boleščjo ugotavljamo, da je naš narod v mnogih krajih še vedno silno zaostal v higijenski in gospodarski kulturi. Povzdigo in prosveto tega naroda smatramo za eno svojih največjih nalog, za eno najvažnejših področij svojega bodočega dela.

4. Socijalno in nacionalno vprašanje smatramo kot dvoje strani v kristalizaciji modernega življenja. V okviru humane etike, socialne in nacionalne pravice tvori socialno in nacionalno vprašanje točno označeno celoto. Zato smo najodločneje proti vsaki razdiralni razredni borbi, ki bi mogla ogroziti samo nacionalno in državno celoto.

5. Ljubavi in mržnja sta dva nasprotna tečaja, okoli katerih se suče vsaka ljudska skupnost. Tudi v našem narodnem telesu se občuti isti pozitivni in negativni proces. Egoizem, mržnja, zavist, defetizem, separatizem so negativni in razdirajoči instinkti ljudske duše, opasni za zajednico, nacijo in državo. Proti tem instinktom, ki razdirajo in ovirajo, bomo nastopili s tem večjim zaupanjem in tem večjo dinamiko svoje mlade ustvarjajoče moči, da dvignemo ljubav in zedinjenje. Onemogočili bomo vse one, ki zapostavljajo to delo in ga negirajo. Samo tako obmo mogli Jugoslovenci postati enotna in močna nacija, moralna in kulturna edinica v skupnosti narodov.

Živel Nj. Vel. kralj Aleksander Ujedinitelj!
Živela Jugoslavija!
Živela jugoslovenska omladina!

BUČAR VEKOSLAV:

Deset let Lužiško-srbske dijaške zveze.

Začetkom septembra t. l. je slavil »Zwjazk Lužiško-srbskeho Studentstva« desetletnico svojega obstoja. V Budyšinu (nem. Bautzen) na Saškem so se ob tej priliki vršile velike

dijaške svečanosti, ki so bile zopet pravo narodno slavlje Lužiških Srbov.

Pred prevratom lužiško-srbsko dijaštvo ni imelo prave centralne organizacije svojih dijaških društev. Dijaki so se sicer shajali na svojih »skladžowankah« — skupščinah — vsake počitnice, vendar skupščina ni mogla predstavljati stalne vrhovne dijaške organizacije. One so bile in so še danes zbor dijaštva, ki skupno z narodom in starešinstvom vsako leto določi minimum nacionalnega dela, ki ga mora opraviti vsak izveden lužiško-srbski dijak v korist svojemu zatiranemu narodu. To delo obstoja največ v tem, da dijaki posamezno ali v manjših skupinah v prostem času potujejo od vasi, do vasi, kjer uče šoli odraslo mladino lužiško-srbskega čitanja in pisanja, med narod delijo dobro nacionalno čtivo, ob večerih pa skupno z narodom prepjevajo lužiško-srbske pesmi in tako prepričujejo nemško petje. Udeležba na vsakoletni glavni skupščini je moralna dolžnost vsakega lužiško-srbskega dijaka, brez ozira na to, ali je organiziran v kakem dijaškem društvu ali ne.

Brez vsake medsebojne organizacijske zveze pa so že davno pred prevratom obstojala v raznih mestih dijaška društva. Tako je bilo že leta 1839., torej pred devetdesetimi leti, osnovano na budyšinski gimnaziji društvo »Societas Slavicae Budissinensis«, a v Pragi leta 1846. prvo lužiško-srbsko akademsko društvo »Serbowka«. Tema so sledila še nadaljna društva v Choćebuzu (nem. Kottbus), Lipku in drugih krajih. Lipski »Sorabium« je danes burševski, v njem so organizirani nemški visokošolci iz ponemčene Lužice. Zato so si lužiško-srbski narodno zavedni akademiki lanske leto osnovali novo društvo »Arnošt Muka«. Leta 1918. je bila iz obstoječih društev ustanovljena zveza, v kateri je danes včlanjenih osem srednješolskih in akademskih združenj, katerih skupno število članstva znaša 103; 53 je bilo neorganiziranih. Potemtakem je bilo torej v preteklem šolskem letu 156 lužiško-srbskih dijakov. Od tega je število srednješolcev razmeroma zelo malo, kar je brezdvomna posledica inflacije, s katero je poprej precej imoviti lužiški kmet popolnoma obubožal in je radi tega moral opustiti misel, da bi študiral svoje otroke. Med visokošolci je največ filozofov in to, slavistov. Vsi ti se bodo po končanih študijah posvetili učiteljevanju na osnovnih šolah, ker se v zadnjem času, tako na Pruskem, kakor na Saškem, zahteva od osnovnošolskega učitelja akademska izobrazba. Filozofom slede katoliški in evangeliški teologi, katerih je pa — posebno evangeliških — še vedno premalo, da bi mogli po končanih študijah zasesti vsa ona mesta, na katerih so danes nemški pastori. Zato tudi »Društvo za podpiranje študirajočih Srbov« v Budyšinu razpisuje v prvi vrsti

blagodejanja za evangeliške bogoslovce, v drugi vrsti pa za filozofe, ki se nameravajo posvetiti osnovnošolskemu učiteljskemu poklicu, ker je tudi pomanjkanje zavednega učiteljstva — posebno v pruski Gornji in Dolnji Lužici — zelo veliko. Jurista in medicince sta, v kolikor je meni znano, samo dva, tehnika mi nobenega.

Ker se narodno prosvetno delo dijaštva že določuje potom skupščine, je zveza omejila svoje delovanje na samoizobrazbo svojega članstva in na materielno podpiranje istega. Sredstva za podpiranje siromašnih članov tvori, poleg članarine in prostovoljnih prispevkov, čisti dobiček od prodanih knjig in razglednic, ki jih zveza s pomočjo brezobrestnega posojila »Serbske ludowe banke« sama zalaga ter dobiček vsakoletne dijaške loterije. Iz poročil ob priliki desetletnega jubileja zveze posnemamo, da se je ta akcija prav dobro obnesla. Od mnogo tisoč izvodov založenih knjig je ostalo v zalogi samo še približno poldrug tisoč knjig. Umetniške razglednice, reprodukcije grafičnih del domačega umetnika Merčina Nowaka, ki so bile založene v več tisoč izvodih, so domala vse razprodane. Istotako razglednice s sliko dr. Arnošta Muke, po portretu našega slikarja Antona Trstenjaka, ki so bile v 2000 izvodih založene letošnjo pomlad, ob priliki 75letnice velikega slovanskega učenjaka. Pred kratkim je zveza odkupila reprodukcijsko pravico nekaterih Trstenjakovih del ter izdala serijo 10 koloriranih slik, ki predstavljajo lužiško-srbsko narodno nošo.

Poleg tega izdeluje zveza že dalje časa natančno nacionalno in socialno statistiko lužiško-srbskega naroda, ki je za proučevanje te najmanjše slovanske veje zelo potrebna. Nemška uradna statistika ne more služiti nikakemu znanstvenemu delu, ker je nepopolna in prikazuje več kot polovico manj Lužiških Srbov nego jih je v resnici; Mukova »Statistik der lausitzer Wenden« je bila izdelana že leta 1886. in je zato že zastarela.

Zveza ima svoje glasilo »Serbski Student«, ki izhaja vsak mesec kot priloga dnevnika »Serbske Nowiny«. Na osmih straneh malega časopisnega formata prinaša idejne in zgodovinske članke, potopise, beletristiko ter poročila zveze in v njej včlanjenih društev. List izhaja že enajsto leto in je prav dobro urejevan. Člani zveze nosijo znak na levi strani prs, na mestu, kjer se navadno nosijo kolajne. S tem namreč tudi na zunan manifestirajo, da so oni pripravljeni svoj narod braniti ravno tako, kakor njihovi nemški tovariši mladonemškega reda »Jungdeutscher Orden«, ki nosijo svoje znake na istem mestu.

Sedanji predsednik zveze je cand. phil. Jurij Henčel, ki že drugo leto z uspehom vodi lužiško-srbsko dijaštvo, tajnik pa maturant Stanislav Nawka, sin znanega slovanskega

Dolar Jaroslav:

Martinova zadnja pot.

Med verigo luči nad ulico in velikimi, trepetajočimi črkami, med tramvaji in avtobusi, med svetlimi izložbami, v reki ljudi je hodil Martin — sam. In hiteli so mimo njega tuji in mračni, a nihče ga ni poznal, nihče ga ni pozdravil.

Lakote ni čutil, samo silno slab je bil in drobovje mu je razjedala pekoča bolečina. Kakor pijan se je opotekal. In zaneslo ga je pred izložbeno okno. Plesne obleke in svilene nogavice so vabile iz izložbe. In Martin je čul: »Le besedo reci, in vse je tvoje: nogavice in obleke, vse je tvoje, samo besedo reci! In Martinu je bilo grenko pri srou:

— Ti barantajo za svilo, jaz pa še sukrije nimam.

In šele sedaj je čutil, da ga zebe.

A komaj je stopil par korakov, že je zasijala druga izložba pred njim. Svetlejša je bila od samega solca. Ure, zapestnice, prstani in uhani, vse je vriskalo iz nje. Omamila ga je bleščeča svetloba, stopil je k oknu, pritisnil čelo na hladno steklo in pil soj leskih draguljev. Poleg njega sta stala gospod in dama. In čul je njen glas: »Tisto zapestnico mi kupi, če hočeš, da Te bom ljubila!« In trpka je bila Martinova misel:

— Tisočake imajo, da si kupujejo zlatnino, jaz pa nimam, da bi si kupil kruha.

In šele sedaj je čutil, da je lačen.

Val množice ga je odtrgal odokna. Tedaj se je spomnil, kako lepo bi bilo, če bi stopil čdo do njega, ga prijel za ramo in mu dejal: »A, ti si Martin? Kako ti je? Stopi z mano na toplo. Nekaj kave in kruha dobiš.« A nihče ga ni prepoznal, le burja je zavela izza ogla in mokra obleka se ga je oprijemala. Leden

mraz mu je šel preko hrbta. A le za trenutek, in njegov obraz je začel žareti, iz oči pa mu uje izrl mrzliččen ogenj.

In slutnja mu je potrkala na srce:

— Pal boš! In tisoči bodo šli mimo tebe in nikogar ne bo, ki bi dejal: »Poznal sem ga!«

Tedaj pa je opazil v megli, ki so jo delale snežinke okoli cestne svetilke čudno znan obraz. Bled je bil in upal, a ves obžarjen od čudovitega svita. In čul je materin glas: »Ti ubogi moj!« In stopil je proti prikazni, a kolena so mu odpovedala. Zamajal se je in pal na cestni asfalt.

In še preden je mogel redar ustaviti promet je zdrvel črez njega velik avtobus. Šofer je klel.

In tisoči so mu pogledali v obraz, a nikogar ni bilo, ki bi dejal:

»Poznal sem ga.«

filologa in urednika »Sokolskih Listov« Michala Nawke.

Zveza ima ožje stike s poljskimi in čehoslovaškimi dijaki, ki večkrat posečajo svoje tovariše v srbski Lužici. Želeti bi bilo, da tudi jugoslovensko dijaštvo stopi v stike s svojimi najsevernejšimi krvnimi brati ter jih vsaj moralno podpira pri njihovem požrtvovalnem delu za ohranitev izginjajočega in tlačenega bratskega slovanskega naroda. Razmišljajmo o tem, kako bi mogli pomagati lužiško-srbskim tovarišem mi, danes svobodni Jugoslovenci, ki smo še pred dvajsetimi leti živeli v sličnih razmerah. Tukaj pokažimo svoj nacionalizem in svoje slovansko mišljenje! Ali jih ne bi mogli ob kaki priliki povabiti med nas in jih tako podkrepiti, da i v bodoče vztrajajo na svojih že napol izgubljenih nacionalnih barikadah? Razmišljajmo! Pokažimo, da se zavedamo dragocnosti naše svobode in da res nismo pozabili onih, ki še niso svobodni.

Alujević Branko:

Svet slušateljev ljubljansko univerze.

Sedanje predsedstvo SSLU ima pred seboj celo leto važnega in odgovornega dela. Naloge so velike: reorganizacija celokupnega dela, izdajanje informativnega biltena, organizacija bolniške blagajne, preosnova akademskega urada dela na širši bazi. Najvažnejša naloga pa je osnovanje fonda revnih akademikov.

Cel ta program je mogoče rešiti edinole z pomočjo vseh akademikov in javnosti. Načrti so velikanski, toda denarne zmožnosti so pičle, pa še težko pride Svet do lastnega denarja.

Predsedstvo SSLU je v svrhu izvedbe programa osnovalo t. zv. glavno sekcijo, ki se pa deli na odseke.

V glavni sekciji bodo zastopniki strokovnih društev in še drugi akademski delavci in organizatorji. Upati je, da bo tako sestavljena sekcija izvedla vse načrte do uresničenja. Na ta način se vse moči koncentrirajo ter se bodo reševala vsa vprašanja po enakih vidikih.

Socijalni, propagandni, študijsko-informativni, finančni odseki, ter akad. urad dela in odsek za bolniško blagajno bodo iskali način in možnost ugodne rešitve vseh stanovskih problemov akademikov. Uspeh te akcije pa zavisi tudi od načina organizacije posameznih odsekov.

Najvažnejši odsek je vsekakor akademski urad dela, ki mora biti organizem v smislu borze dela. Akademski urad dela mora skrbeti, da dobijo vsi revni akademiki primeren zaslužek. V to svrhu naj se uvede pri vpisovanju na univerzo statistika o željah in potrebah vsakega akademika. Na podlagi te statistike bo urad dela razposlal prošnje na oblastva in različna podjetja v svrhu zaposlitve akademikov. Ta urad mora ob enem izposlovati 10—20% popusta pri trgovcih in obrtnikih na podlagi akademske legitimacije. V vsakem slučaju mora akademski urad dela organizirati inseratni oddelček, ki bo potem skušal po zmanjšanem honorarju inserirati oglase v ljubljanskih dnevnikih in bi prejemal dnevna poročila inseratnih oddelčkov časopisov.

Važno je pa tudi osnovanje študijsko-informativnega odseka, ki bo imel dopisne člane na vseh univerzah v državi in izven nje, kjer študirajo akademiki iz Slovenije. Namen tega odseka je, da daje informacije o prilikah na posameznih univerzah vsem zainteresiranim akademikom. Ob enem bo dajal informacije o načinu dobivanja tujih štipendij.

Drugi odseki so zelo važni, ikar je razvidno že iz samega imena in iz programov vseh skupin in društev na univerzi.

Javnost pa — na žalost — ostaja pri tem pasivna in se ne zaveda, da je življenje omladine ob enem njeno življenje. Omladina je del javnosti in najboljša je, če se izpopolnjujeta.

Omladina pa hoče informirati javnost o svojem delovanju in orientaciji. Zato vidimo, da ona izdaja časopise in tako celemu narodu pokaže svoj socialni in načelni razvoj.

Omladina dela danes ne samo za narod, ampak tudi iz narodom.

Gledališče.

Iz naše drame.

Ljubljanska drama je otvorila sezono z Goethevim »Faustom«. Zakaj prav s Faustom, ni težko uganiti: hotela je pokazati svojo moč, svojo globino in obenem visoki duševni nivo ljubljanske gledališke publike. A izkazalo se je prav nasprotno. Naše gledališče še ni dorastlo Faustu, kakor mu še ni dorastla publika. Največ nerazumevanja za delo je pokazala režija prof. O. Sesta. Okvir »Faustu« je bil že v zasnovi napačen in je pričal o nerazumevanju in nedoživljenju dela. Saj zato niso mogli igralci priti do pravega izraza, če tudi bi bili pravilno pojmovali svoje vloge. Vse drugače bi učinkovale prve slike, če bi bil šest postavil Fausta v pravo srednjeveško alkimistično delavnico srednjega veka. Da ne govorim o velikonočnem sprehodu in drugih naravnost otipljivih nezmisljih. Še večji in neodpušljiv greh pa je bilo krajšanje teksta. Tekst krajšati je sploh nedopustno, in če ga že kdo krajša, mora biti to edino pesnik, ki občuti in razume delo v globino, ne pa režiser, ki krajša vse, kar ni dramatično. Šest je pustil le dramatične momente, mnogo najbistvenejših za razvoj Faustove tragedije pa je kratkomašo črtal. Razume se, da pri taki krajšavi ni duševni razvoj oseb popolen in igralci ne morejo jasno podati oseb, ker jim primanjkuje teksta in jih sploh sami ne razumejo. Najbolj je bilo to očito v Faustu samem, ki ni bil ne Faust, kot si ga je zamislil Goethe in ne kot se nam kaže iz celotnega dela; v prvem delu g. Levar ni premogel miselne strani Fausta, v drugem pa ne čustvene. Čudno pa je, da so podali Fausta v groznem Funtkovem prevodu; prvo, kar bi bilo potrebno, bi bil nov prevod.

Če se že mora otvoriti sezona z reprezentativnim delom, bi jo bilo treba pri nas otvoriti s Strindbergovo »Nevesto s krono«, ki bi bila pokazala moč našega gledališča in razumevanje naše publike za pravo umetnost. Strindbergova »Nevesta s krono«, ta obožna sanjava pesem galbeov, mistična sanjava fjordov in izraz silne in notranje žgoče čustvenosti severnih src, je našla kot lanske leto Klubundov »Krog s kredo« v C. Debevcu najboljšega interpreta pri nas. Debevec je prvi človek naše drame, posebno pa, ker je še mlad! Najgloblje je doumela in podala svojo vlogo gospa Šaričeva, bila je nežna in otroška kot otrok, spet silna in strašna v svojem ženskem ponosu in spet skrušena, vsa v sebi živeča in se očiščujoča. Bila je na višku, iz nje so izhajale niti vse tragedije in se spet stekale vanjo, zadela je osnovni ton drame in potegnila vse ostale za seboj. K. Č.

Šah.

Urejuje Francè Gerželj.

Da čim bolj ustrezemo širokemu krogu naših bralcev, smo se odločili priobčevati v našem listu različne rubrike. Skromne bodo, vendar pa sočne in zanimive. — Prva med njimi je šahovska rubrika. Njen namen ni, da bi morda postala prava »šahovska šola«, kjer bi se razlagala in razmotrivala teorija od prvih početkov, da bi postala brezkončni »šahovski labirint« kjer bi se lovili in vrteli za raznimi stoglavimi varijantami in kombinacijami, a brez naloge, brez namena tudi ni.

V poslednjem desetletju si je šah s silnim razmahom osvojil ves kulturni svet ter postal mnogim vsakdanji kruh, mnogim vsakdanja potreba. Osnovala so se tisočera in tisočera šahov-

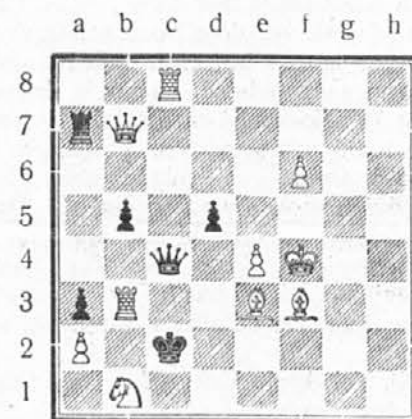
ska društva, ki so se združila v zvezo F. I. D. E. (Federation internationale d'echec) s sedežem v Haagu. V nekaterih državah se je uvedel šah celo v šole ter postal obvezen predmet (šahovska akademija v Moskvi!). Koliko kulturno delo vrši zveza vseh šahovskih društev, menim, da ni potrebno posebej povdarjati. Kar se pa tiče posameznikov, intelektualcev, sem mnenja, da skoro vsi poznajo in občutijo vsaj do neke mere lepoto in življenje šahovske igre. Pa tudi med mladinskimi vrstami se opaža vneto zanimanje za kraljevsko igro. In ravno tu se pričinja naloga in namen naše rubrike. Ni nam do tega, da bi morebiti vzgojili šahovske mojstre, ki bi se borili v svetovni šahovski areni, tako daleč naše stremljenje ne sega, preprosta je naša namera: gre nam zato, da potom šaha gojimo skupnost, družabnost, ceneno, a vendar prijetno in zabavno družabnost. To nalogo si je nadela naša šahovska rubrika, prepričani smo, da jo bodo vsi razumeli ter obenem sodelovali pri njeni ustvaritvi.

Vsebinska rubrika bo raznovrstna ter bo obsegala vsa področja šaha. Priobčevali bomo probleme, partije s komentarji, poteke akademskih in srednješolskih turnirjev, razne anekdote iz šahovskega življenja, predvsem pa poročila šahovskih sekcij vseh mladinskih združenj.

Kot urednik šahovske rubrike pa tem potom najiskrenejše prosim vse tovariše, da mi sporoče vse eventulne namere in želje, tako, da bom z njihovo pomočjo in njihovimi nasveti sestavil in izpopolnjeval od številke do številke rubriko, ki mora dobiti obliko in vsebino, da jo bo vsak z zanimanjem bral.

Ker mi je prostor tesno odmerjen, se morate to pot zadovoljiti z enim samim problemom.

I. A. Ellerman (B. Aires).
»Šahovski glasnik« 1927.

Beli: K f4, D b7, T e8, T b3, L f3, L e3, S b1, a2, e4, f6 (10).

Črni: K e2, D e4, T a7, a3, b5, d5 (6).

Mat v dveh potezah.

Vse rešitve problema, kakor tudi ostale pripevke in poročila je pošiljati na naslov: Uredništvo »Omladine«, Ljubljana, poštni predal.

S. J. S. U. Preporod. V proslavo rojstnega dne Nj. Vel. kralja Aleksandra I. se vrši akademija »Preporoda« v ponedeljek, dne 16. decembra 1929 ob 20, uri v dvorani Delavske zbornice na Miklošičevi cesti s sporedom: 1. Pozdrav. 2. Državna himna. Igra orkester. 3. Slov. nar.: Oblak; Mangolt: Moj dom. Poje kvartet. 4. A. Borodin: Domišljavec; R. Strauss: Cecilija. Poje konservatorist C. Šugelj (bariton), pri klavirju kons. Galatia. 5. L. C. Desormes: Le moulin des Roses. Igra orkester. 6. Hatze: Majka. Poje tov. Tröst Milena, pri klavirju tov. Fink. 7. St. Mokranjac: Srbske nar. pesmi II; H. Sattner: Na planine. Poje mešani zbor pod vodstvom tov. Binterja. 8. V. Novák: Slovaške pesmi: a) Zasadil sem čeresnitku; b) Simbora; c) Tečije voda. Poje tov. Tröst M., pri klavirju tov. Fink. 9. Zaključna ko-račnica. Po sporedu je ples.

Izdaja jugoslovensko napredno akademsko društvo »Jadran« (Puc Boris). — Odgovorni urednik Hrovatin Viktor. — Urejuje redakcijski odsek. — Tiska Narodna tiskarna (Fr. Jezeršek).